

U čak dva slučaja u oktobru, u kojima je došlo do ometanja novinara u njihovom poslu, bila je uključena komunalna policija. Prvo je ekipa *Istinomera*, dok je na savskom šetalištu pokušavala da snimi intervju sa Dobricom Veselinovićem, aktivistom pokreta „Ne davimo Beograd”, legitimisana, a zatim i udaljena sa šetališta, uz obrazloženje da se nalazi u zoni u kojoj se izvode radovi, iako gradilište nije bilo obeleženo. Epilog rasprave između komunalnih policajaca i ekipe *Istinomera* su dve prekršajne prijave, podnete za navodno ometanje, odnosno sprečavanje Komunalne policije u obavljanju svojih poslova. U drugom, drastičnijem slučaju, novinarima *Krika* su lica u pratnji gradonačelnika Beograda Siniše Malog oduzela fotoaparat i mobilni telefon na kojima su bili snimci pokušaja da se od gradonačelnika dobije izjava. Snimci su obrisani, a kasnije se ispostavilo da su među licima u pratnji bili načelnik Komunalne policije Nikola Ristić i njegov zamenik Darko Vujisić. Mreža *Krik* tvrdi da su upravo oni učestvovali u oduzimanju opreme i brisanju snimaka.

Posle duže vremena, u praksi se postavilo i pitanje prava novinara na zaštitu izvora informacija. Naime, članom 52. Zakona o javnom informisanju propisano je da novinar nije dužan da otkrije izvor informacije, osim podataka koji se odnose na krivično delo, odnosno učinioca krivičnog dela za koje je kao kazna propisan zatvor u trajanju od najmanje pet godina, ako se podaci za to krivično delo ne mogu pribaviti na drugi način. Danilo Redžepović, urednik informativnog portala *Teleprompter* saslušan je povodom objavljivanja transkripta prisluškivanog telefonskog razgovora između Bojana Pajtića, predsednika Pokrajinske vlade i predsednika opozicione DS, i Lidije Udovički, sestre ministarke za državnu upravu Kori Udovički, a oko navodnog slučaja korupcije u Elektromrežama Srbije (EMS). U objavljenom transkriptu, između ostalog, pominje se da je direktor EMS Nikola Petrović tražio „reket” od dva miliona evra od kompanije u kojoj je pomenuta Lidija Udovički radila, a sve da bi tu kompaniju priključili na mrežu EMS-a. Po navodima Redžepovića, policija, a potom i tužilac za visokotehnološki kriminal nekoliko puta su od njega zahtevali da im otkrije svoj izvor, što on nije želeo da učini, pozivajući se na zaštitu novinarskog izvora. U tekstu koji je Danilo Redžepović objavio na portalu koji uređuje, on tvrdi da je javni tužilac pokušao da „ospori činjenicu da je *teleprompter.rs* medij” iz razloga što portal nije upisan u Registar medija koji vodi Agencija za privredne registre, a zatim i da su inspektori i tužilac pokušali da ospore i činjenicu da je Redžepović novinar, tražeći da takvo svojstvo dokaže. Istražni organi, navodno, na kraju su konstatovali da Redžepović nije novinar, jer *teleprompter.rs* nije medij, a da sam Redžepović nije novinar budući da nije član nijednog novinarskog udruženja. Nesporno je da član 30. stav 2. Zakona o javnom informisanju i medijima propisuje da mediji, u smislu zakona, nisu *samostalne elektronske publikacije, poput blogova, veb-prezentacija i sličnih elektronskih prezentacija, osim ako su registrovane u Registru medija*. Međutim, polazeći od ustavnog jemstva slobode udruživanja, kojim se osim

slobode udruživanja, jemči i pravo da se ostane izvan svakog udruženja, apsolutno je neprihvatljivo da se na bazi nečijeg članstva ili odsustva članstva u profesionalnom udruženju izvode dokazi o tome da li je neko lice novinar ili ne. Ako su istražni organi zaista zauzeli stav da se pravom na zaštitu izvora informacija štite samo novinari registrovanih medija i samo novinari-članovi novinarskih udruženja, onda bi pravo na zaštitu izvora informacija bilo neprihvatljivo suženo.

U izveštaju se bavimo i netransparentnom smenom urednika kulturne rubrike u dnevnom listu „Magyar Szó”. Urednik kulturne rubrike Ferenc Kontra optužio je glavnu urednicu tog lista Martu Varju da ga je smenila zbog objavljene negativne književne kritike romana autorke koja je članica Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine. Kako je izdavač „Magyar Szó” u isključivom vlasništvu Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine u Srbiji, koji se finansira pretežno iz budžetskih sredstava, to se posebno postavlja i pitanje obezbeđivanja uređivačke autonomije budžetski finansiranih medija. U izveštaju podsećamo da Zakon o javnom informisanju i medijima ovlašćuje nacionalne savete nacionalnih manjina da osnivaju ustanove i privredna društva radi ostvarivanja prava na javno informisanje na jeziku nacionalne manjine, odnosno fondacije radi ostvarivanja opštekorisnog cilja unapređenja javnog informisanja na jeziku nacionalne manjine, ali ih i obavezuje da u Akt o osnivanju privrednog društva koje je izdavač, *način izbora i imenovanja organa upravljanja* i **odgovornog urednika medija** urede na način koji obezbeđuje punu uređivačku nezavisnost, odnosno da obezbede da dve trećine članova organa upravljanja privrednog društva izdavača medija čine nezavisni članovi. Pitanje koje se ovde postavlja je da li je u slučaju „Magyar Szó” to i urađeno, odnosno da li su minimalne sistemske garancije uređivačke nezavisnosti ispoštovane.

U delu izveštaja koji se bavi sudskom praksom u medijskim sporovima posebno ističemo odluku Višeg suda u Beogradu koji je u oktobru odbio tužbeni zahtev Dragoljuba Milanovića, bivšeg generalnog direktora RTS-a, kojim je tražio da mu Nikola Radišić, nekadašnji novinar B92, i Veran Matić, glavni urednik informativnog programa B92 i RDP B92, zbog povrede prava ličnosti isplate iznos od 500.000 dinara solidarno. Povod za ovaj spor je bilo izveštavanje Radišića, iz novembra 2012. godine, o postupku koji se protiv Dragoljuba Milanovića vodi zbog navodne zloupotrebe prilikom dodele državnih stanova. Tom prilikom je najpre novinar u studiju najavio da se Dragoljub Milanović prvi put pojavio u javnosti nakon što je proveo 10 godina „iza rešetaka” jer je proglašen odgovornim za smrt 16 radnika RTS-a. Najavu su pratili snimci rušenja zgrade RTS-a tokom bombardovanja 1999. godine, a potom i izveštavanje Radišića sa lica mesta (ispred suda), gde je, između ostalog, govoreći o Milanoviću, rekao sledeće: *„Da li je zaboravio ove scene nakon 10 godina zatvora u kojem je bio jer je u bombardovanju RTS-a žrtvovao 16 radnika? Na to pitanje nema odgovora, jer je nekadašnji direktor RTS-a Dragoljub Milanović odbio da odgovara na pitanja B92”*. Milanović je u tužbi tvrdio da je B92 na maliciozan, zlurad i

nedozvoljeni način pokušao da ga „medijski osudi“ za krivično delo koje nije učinio. Podsećamo, Dragoljub Milanović je osuđen za teško delo protiv opšte sigurnosti iz nekadašnjeg člana 194. stav 2. KZ RS, zato što nije postupio po naređenju Savezne Vlade, usled čega je nastupila smrt 16 lica, radnika RTS-a. Viši sud je utvrdio da novinar, korišćenjem reči „žrtvovanje“, nije aludirao na izvršenje drugog krivičnog dela, te da nije preneo neistinitu informaciju. Po oceni suda, novinar je izneo „vrednosni sud koji nije podložan utvrđivanju istinitosti“, pri čemu je takav „vrednosni sud zasnovan na istinitom činjeničnom osnovu“. Potom je sud zaključio da novinar, kao lice koje nije pravnik, nije dužan da zna biće krivičnog dela, te da u činjenici da je korišćenjem termina „žrtvovati“ pokušao da izveštavanje približi „prosečnom gledaocu“, ne postoji ništa sporno. Ova presuda je značajna ne samo zato što potvrđuje stav da se „vrednosni sudovi“ ne mogu dokazivati već i zbog toga što je priznala da novinar nije dužan da se strogo drži pravnih kategorija prilikom izveštavanja, niti da svaki put kada se poziva na krivične presude precizno citira elemente bića krivičnog dela za koje je konkretna krivična presuda izrečena.

U delu izveštaja koji se bavi monitoringom implementacije postojećih propisa bavimo se projektnim sufinansiranjem. Koalicija novinarskih i medijskih udruženja, koju čine ANEM, NUNS, UNS, NDNV i Lokal pres, predstavila je početkom oktobra najbitnije uočene nedostatke u dosadašnjoj praksi u primeni odredaba Zakona o javnom informisanju i medijima koje se odnose na projektno sufinansiranje. Po nalazima Koalicije, čak jedna trećina opština u Srbiji nije raspisala konkurse za finansiranje medijskih sadržaja od javnog značaja, sredstva opredeljena za medije u lokalnim budžetima su nedovoljna, a najveći broj nepravilnosti na raspisanim konkursima ogledao se u tome da su uslovima konkursa diskriminirani pojedini mediji, najčešće oni koji su registrovani van teritorije lokalne samouprave koja je raspisala konkurs. Posebno je ukazano na brojne nedoumice po pitanju shvatanja javnog interesa, kao i da postoje primeri da se u komisijama koje odlučuju o raspodeli sredstava nalaze za to nekvalifikovana lica. Čini se da u brojnim lokalnim samoupravama i dalje nije shvaćeno da projektno sufinansiranje nije nikakva zamena za direktno finansiranje iz opštinskog budžeta, već njegova potpuna negacija, te da javni interes ne može biti poistovećen sa „praćenjem rada organa lokalne samouprave“, a posebno ne ako to podrazumeva apsolutno nekritičko izveštavanje o radu lokalnih organa vlasti. Zaključak Koalicije je da su neopredeljivanje sredstava za medije, smanjivanje iznosa tih sredstava na minimum i njihovo preusmeravanje za druge namene, posledica nedorečene regulative, a posebno odsustva sankcija za nepoštovanje Zakona.

U odnosu na elektronske medije, dve su teme posebno interesantne. Prva se tiče političke promocije van predizborne kampanje, u kontekstu direktnog prenosa obeležavanja godišnjice osnivanja vladajuće Srpske napredne stranke (SNS). Dve nacionalne televizije TV Pink i TV Happy i jedna regionalna Studio B, u direktnom prenosu emitovale su kompletan tok ovog događaja. Iz Regulatornog tela za elektronske medije prvo je saopšteno da je to telo, do sada, u

sličnim situacijama pokretalo postupke protiv emitera, da bi zatim bilo rečeno da je *setom novih medijskih zakona prestalo da važi Opšte obavezujuće uputstvo za emitere* i da u konkretnom slučaju ove tri televizije više *ne postoji osnov da se pokrene postupak za utvrđivanje odgovornosti*. Ono što u konkretnoj stvari nije jasno jeste pitanje kako je Kodeks ponašanja, odnosno Opšte obavezujuće uputstvo za emitere doneto po starom Zakonu o radiodifuziji, prestao da važi ako Zakon o elektronskim medijima već kaže da se akti doneti na osnovu zakona koji prestaju da važe **primenjuju do donošenja novih**, osim odredaba tih akata koje su u suprotnosti sa novim zakonom. U konkretnom slučaju, Regulatorno telo moralo je da se upusti u razmatranje da li se u konkretnom slučaju radilo o političkom oglašavanju ili izveštavanju o nesporno medijski interesantnom događaju. Kakvu god da je odluku Regulatorno telo po tom pitanju donelo, ona bi bila bolja od onoga za šta se ovo telo na kraju opredelilo – da ne odlučuje o pitanjima za koja je definitivno nadležno, a da svoje neodlučivanje pri tom pravda nepostojanjem podzakonskog akta za čije donošenje je takođe samo bilo zaduženo. Ovakvim odlukama Regulatorno telo za elektronske medije definitivno neće izgraditi kredibilitet i autoritet koji mu je za vršenje njegovih nadležnosti nesumnjivo neophodan.

Druga tema kojom se bavimo su kajroni kojima su gledaoci u programu Nacionalne televizije Happy pozivani da tom mediju dostave saznanja o „kriminalnim radnjama sudije Privrednog suda u Pančevu Sperance Jančić, i njenog supruga Aleksandra“. Kajroni su, tokom tri dana, emitovani više od dve stotine puta. Kolegijum Privrednog suda u Pančevu je, na osnovu drugih objava TV Happy, saopštio da su napadi na sudiju verovatno rezultat nezadovoljstva presudom koju je u sporu između „VIACOM TIM“ d.o.o. iz Beograda i Luke „Dunav“, sa kojom se povezuje vlasnik TV Happy Predrag Ranković, donela upravo Speranca Jančić. Navedeni slučaj je jedan od najdrastičnijih slučajeva medijske hajke u Srbiji, pri tom medijske hajke na nosioca pravosudne funkcije. Podsećamo, autoritet pravosuđa je jedan od legitimnih interesa radi čije zaštite, i po Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, države mogu ograničiti slobodu izražavanja. U tom smislu, čini se da je izrečena *mera upozorenja* Regulatornog tela za elektronske medije apsolutno neadekvatna sankcija. Po samom Zakonu, upozorenje se izriče pružaocu medijske usluge koji izvrši tešku povredu obaveza propisanih Zakonom. Zakon prepoznaje i naročito teške povrede propisanih obaveza, za koje se može izreći i stroža mera, konkretno privremena zabrana objavljivanja programskog sadržaja, u trajanju do 30 dana. Ostaje nejasno šta bi Regulatorno telo za elektronske medije smatralo naročito teškom povredom propisanih obaveza ako više od dve stotine emitovanja kajrona u kome se, bez ikakvog osnova, navodi da sudija, predsednica Privrednog suda u Pančevu, i njen suprug „kontinuirano sprovode organizovane kriminalne radnje“, to nije. Postavlja se i pitanje kakvu zaštitu od medijskog progona bi mogao da očekuje običan građanin ako je zaštita koju dobije nosilac visoke pravosudne funkcije ovakva.

Činjenica da u Srbiji, u XXI veku, možete praktično nekažnjeno sudiju Privrednog suda nazvati kriminalcem više od dvesta puta (da budemo precizniji, 234 puta), zapravo sama za sebe, bolje od bilo kakvog zaključka, govori o tome kakva nam je regulacija u medijskom sektoru. Žalosna. U ovom slučaju, ako je verovati saopštenju Kolegijuma Privrednog suda u Pančevu, vlasnik zloupotrebljava medij zarad obračuna sa sudijom čija mu odluka u predmetu, za koji je lično zainteresovan, ne odgovara. Nema razloga da sumnjamo da bi delotvorna regulacija, kada bi je bilo, bila dovoljna da ubedi medijskog vlasnika da je takvo ponašanje nedopustivo. Pitanje koje se postavlja je to zašto regulacija nije delotvorna. Jedan od odgovora mogao bi se naći u činjenici da je od devet mesta u Savetu Regulatornog tela trenutno popunjeno samo osam, a da mandati još četvoro članova Saveta ističu u periodu od narednih nekoliko meseci. Moguće je da se u situaciji u kojoj postojeći skupštinski saziv može, u roku od samo nekoliko meseci, da kreira novu većinu u Savetu, postojeći sastav Saveta ne oseća dovoljno sigurnim da bi izricao rigoroznije mere. Ako je ovo u pitanju, onda je jasno koliko je odustajanje od kaskadnih mandata, kojima bi se po trećina članova Saveta birala na svake dve godine, a što je bilo inicijalno rešenje iz Zakona o radiodifuziji iz 2002. godine, bilo pogrešno. Čini se očiglednim da su vraćanje na taj model, ali i druge mere koje bi mogle da doprinosu jačanju Regulatornog tela, njegovoj konsolidaciji, pa posledično i delotvornijoj regulaciji, neophodne.